

Diploma universitari en atenció primària i hospitalària: un objectiu comú

Josep Basora¹, Antoni Castro², Rosa Solà²

¹SAP Reus-Altebrat. Àmbit d'Atenció Primària Tarragona-Reus de l'Institut Català de la Salut; ²Universitat Rovira i Virgili. Facultat de Medicina i Ciències de la Salut i Hospital Universitari de Sant Joan de Reus. Tarragona.

Resum

Des de l'any 2001, la Universitat Rovira i Virgili, l'Àmbit d'Atenció Primària de Tarragona-Reus i l'Hospital Universitari de Sant Joan de Reus han desenvolupat una experiència en formació continuada per a metgesses i metges, en exercici actiu, tant de l'àmbit de l'atenció primària com de l'hospitalària, que s'ha plasmat en dues titulacions de postgrau. La primera, ja finalitzada, s'ha concretat en un diploma universitari que ha inclòs formació continuada i avaluació, en format d'avaluació clínica estandarditzada i objectiva (ACOE), configurant així una iniciativa única i de referència en el context universitari espanyol. Amb aquesta aportació esperem haver contribuït a potenciar la continuïtat entre l'educació mèdica i l'exercici de la professió.

Introducció

El metge es fa al llarg de la vida; ha d'incorporar a l'experiència el sentit crític que sorgeix del raonament clínic i de l'evidència científica. La formació universitària estableix els pilars bàsics on assentarà l'estructura que suportarà l'exercici de la professió. Els aprenentatges posteriors a la graduació s'han de disposar de tal forma que permetin assolir objectius d'alçada, de rigor metodològic i d'excel·lència, i que permetin una pràctica mèdica adequada, resolutiva i eficient, adaptada al progrés vertiginós de la ciència.

Així doncs, la formació postgraduada esdevé indispensable per a la construcció d'un bon metge. Sense cap dubte, els programes de cadascuna de les especialitats mèdiques juguen un paper fonamental. Però s'ha de comptar amb una formació continuada adaptada al medi de treball, ordenada, escrupolosa i rabiosament actualitzada,

que persegueixi objectius assistencials clars i, a la vegada, adreçada a satisfer les necessitats de cada metge en el seu entorn.

L'èxit d'un programa de formació continuada recau en dos elements indispensables. El primer, que sigui participatiu. El disseny d'un programa d'aquest tipus, que requereix canvis d'actitud, cal que sigui especialment motivador. Així, cal implicar els discents en l'organització de les sessions, confiar en la seva vàlua personal perquè esdevingui, a la vegada, la principal eina de l'aprenentatge. En segon lloc, el sistema ha de reconèixer l'esforç del professional que participa en el programa i ha de ser capaç de fer un tractament just del mèrit. Per aconseguir-ho, és imprescindible el suport, la complicitat i la responsabilitat de les institucions prestadores de serveis sanitaris de qui depenen els professionals.

Si es té en compte que en el nostre sistema sanitari les persones són ateses per l'atenció primària o per l'hospitalària o per ambdues, és una elecció interessant aquella que fa que els professionals, independentment d'on treballin, segueixin una formació similar i conjunta. A la vegada, la participació conjunta d'investigadors bàsics i clínics facilita l'aplicació dels nous descobriments, contribuint a la recerca translacional.

La Universitat s'erigeix com a element de cohesió, el marc ideal per al debat de professionals que treballen en diferents empreses sanitàries i, a la vegada, la institució avaladora de la tasca realitzada i emissora del reconeixement final. És lògic pensar que la Facultat de Medicina, com a ens de la formació pregraduada, estigui vinculada a l'aprenentatge al llarg de la vida, però en realitat hi ha poques experiències que confirmen aquesta visió tipus en matèria de formació continuada dels professionals sanitaris.

Considerant totes les idees exposades, s'intenta, en definitiva, que el continu assistencial entre l'atenció primària i l'hospitalària sigui una realitat, amb l'objectiu comú d'atendre millor les persones que ho necessiten.

Descripció del diploma universitari en atenció primària i hospitalària, un objectiu comú

La Universitat Rovira i Virgili, l'Àmbit d'Atenció Primària de Tarragona-Reus i l'Hospital Universitari de Sant Joan de Reus varen dissenyar l'any 2001 una experiència en formació continuada per a metgesses i metges,

Correspondència: Rosa Solà Alberich
Universitat Rovira i Virgili
Edifici del Rectorat
c/ de l'Escorxador, s/n
43003 Tarragona
Tel. 609 906 991
Fax 977 95 93 69
Adreça electrònica: rosa.sola@urv.cat

en exercici actiu, tant de l'àmbit de l'atenció primària com de l'hospitalària, que finalitza el 2007.

L'objectiu era establir vies de comunicació entre els diversos nivells de l'assistència amb la finalitat de millorar el servei als ciutadans. Es pretenia organitzar fòrums de discussió en els quals els metges que treballen en els diferents nivells assistencials d'una determinada zona geogràfica i els investigadors bàsics i clínics establissin relacions personals, intercanviessin impressions i arribessin a consensos sobre formes d'actuació, que fossin rigorosament actualitzades, d'acord amb els avenços científics i les evidències clíniques més recents. A més, es volia avançar en l'avaluació de les competències dels professionals.

Així, es va definir el primer Diploma d'Actualització en Medicina, que contemplava dos aspectes: a) l'actualització de les competències professionals amb coneixements i l'adquisició de noves habilitats clíniques i b) l'avaluació voluntària d'algunes de les competències professionals.

La programació va seguir una estructura modular, amb un total de 250 hores de formació (25 crèdits universitaris) perquè els professionals poguessin escollir entre una àmplia oferta de cursos i tallers d'habilitats en funció de les seves necessitats formatives i, finalment, una prova de la competència clínica denominada ACOE (avaluació clínica estandarditzada i objectiva). Per obtenir el diploma, els professionals mèdics havien d'acreditar 19 crèdits i realitzar la prova ACOE.

Els mòduls estaven estructurats en sessions que tractaven aspectes d'interès majoritari en l'àmbit de determinades malalties o d'habilitats tècniques i exploracions complementàries. En el decurs d'unes dues hores, diversos ponents –l'expert o el bàsic– i dos professionals més –un de l'atenció primària i l'altre de l'hospitalària– plantejaven les últimes novetats, defensaven posicions contràries o discutien amb els discents l'adequació de certes mesures diagnòstiques o terapèutiques. Cada sessió requeria d'una preparació prèvia entre els conferenciant i un consens en el plantejament dels temes. La sessió buscava la implicació i la participació de l'auditori i, per tant, incloïa una part final de diàleg i preguntes.

Tant les sessions com els seus ponents eren avaluats. Els alumnes també havien de superar un test dels coneixements actualitzats. Aquest es podia fer de forma grupal, una dinàmica pedagògica que implica una segona discussió. Molts dels crèdits comptaven amb l'acreditació del Consell Català de la Formació Mèdica de Catalunya.

Els tallers d'habilitats estaven molt lligats a la cartera de serveis actual dels nostres centres: cirurgia menor, radiologia de tòrax, electrografia pràctica, etc. Per la seva innovació destaca el Taller de Comunicació Clínica, on els metges, de forma voluntària, rebien a la seva consulta diària actors sense previ avís, que simulaven situacions problemàtiques. Posteriorment se'n feia una avaluació general en un seminari i una resposta confidencial sobre l'actuació en el vessant comunicatiu.

La prova ACOE és un mètode fiable per certificar la competència clínica. A la vegada permet descobrir i avaluar elements competencials dels metges que difícilment

poden ser valorats per altres mètodes més tradicionals. A Catalunya, l'Institut d'Estudis de la Salut (Generalitat de Catalunya) i la Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària estan realitzant aquesta prova des de 1997.

En aquesta mateixa filosofia, des de 1995, la Facultat de Medicina i Ciències de la Salut de Reus realitza una prova de característiques similars, adaptada als estudiants, al final de l'licenciatura. És una cita obligada per a la totalitat de l'alumnat i que adjudica una nota amb notable impacte a l'expedient acadèmic. Fruit d'aquesta dilatada experiència, la nostra Facultat utilitza la metodologia docent i avaluadora del pacient simulat instructor al llarg dels últims quatre anys de la carrera, una eina que s'ha erigit capdal en l'ensinistrament sistemàtic de tots els nostres alumnes.

Ara, la nostra societat demana al metge un nivell alt de professionalisme i això va molt més enllà de la simple adquisició de coneixements. Les proves amb pacients estandarditzats donen una informació en aspectes de competència clínica que altres mètodes no fan.

En molts països, sobretot de l'àmbit anglosaxó i a Israel, la demostració de la competència clínica és necessària per capacitar per a l'exercici de la medicina en els sistemes nacionals de salut i per acreditar una carrera professional.

A Catalunya, la certificació de la competència professional és una opció voluntària per als metges d'atenció primària, però és un mèrit per la progressió en la carrera professional dins del marc de l'Institut Català de la Salut o per l'acreditació docent en Medicina Familiar i Comunitària. També se li reconeix un valor dins dels criteris de les oposicions que es convoquen per accedir a una plaça del sistema sanitari públic.

El primer diploma, desenvolupat entre 2001 i 2004, va tenir un seguiment de 160 metges i metgesses, en exercici professional actiu, en els quatre cursos presencials realitzats (de 30 hores cada curs) i de 50 professionals en cadascuna de les 10 edicions de tallers d'habilitats (d'unes 10 hores cada taller). A més, va comptar amb la col·laboració docent d'un centenar de professionals de reconegut prestigi procedents de les nostres institucions o d'altres indrets de Catalunya, de l'Estat espanyol i d'altres països europeus.

Per altra part, a l'ACOE hi van participar de forma voluntària uns 60 professionals. La prova, d'unes 4 hores de durada, utilitza els actors, imatges clíniques, maniquins, etc. Al final, més de 3.000 ítems donen una idea força acurada de les habilitats comunicatives, tècniques, d'exploració física, judici clínic, maneig diagnòstic i terapèutic, activitats preventives i d'atenció familiar de cada professional.

De fet, és un esforç tecnològic i de recursos humans important, que va implicar la mobilització de més de 20 actors entrenats per simular casos clínics, 30 persones per a l'organització immediata de la prova, un comitè d'experts que la dirigia i 20 observadors clínics que van avaluar les distintes estacions. Tot això amb l'acurada preparació prèvia que garanteix la coherència i el rigor metodològic esperat.

L'ACOE es va realitzar a Reus i era la primera ocasió que es duia a terme fora de la ciutat de Barcelona. Hi van

participar les nostres institucions sanitàries (Institut Català de la Salut, Grup SAGESSA, Facultat de Medicina i Ciències de la Salut de la Universitat Rovira i Virgili), a més de l'Institut d'Estudis de la Salut i la Societat Catalana de Medicina Familiar i Comunitària.

A més, cal que trobem mesures per a precisar l'impacte assistencial d'aquesta forma de treballar, amb un mètode d'anàlisi fiable.

Per al període 2004-2007, el segon Programa del Diploma Universitari s'ha dissenyat amb unes característiques estructurals similars al primer, tot i que en aquesta edició la temàtica està centrada en la nutrició i la salut gaudeix de la mateixa acceptació del primer.

En resum, el primer diploma universitari ha inclòs formació continuada i avaluació, en forma d'ACOE, confi-

gurant així una iniciativa única i de referència en el context universitari espanyol. Amb aquest format, s'han creat nous vincles i s'ha generat una dinàmica positiva enfocada al benefici del ciutadà.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

1. Cooke M, Irby DM, Sullivan W, Ludmerer KM. Medical education: American medical education 100 years after Flexner report. *N Engl J Med.* 2006;355:1339-44.
2. Ruiz E, Florensa E, Cots JM, Sellarés J, Iruela A, Blay C, Morera R, Martínez-Carretero JM. Primeras experiencias en evaluación de la competencia clínica de los médicos de familia en Catalunya. *Aten Primaria.* 2001;28:105-9.
3. Stern DT, Papadakis M. Medical education: The developing physician-becoming a professional. *N Engl J Med.* 2006;355:1794-9.